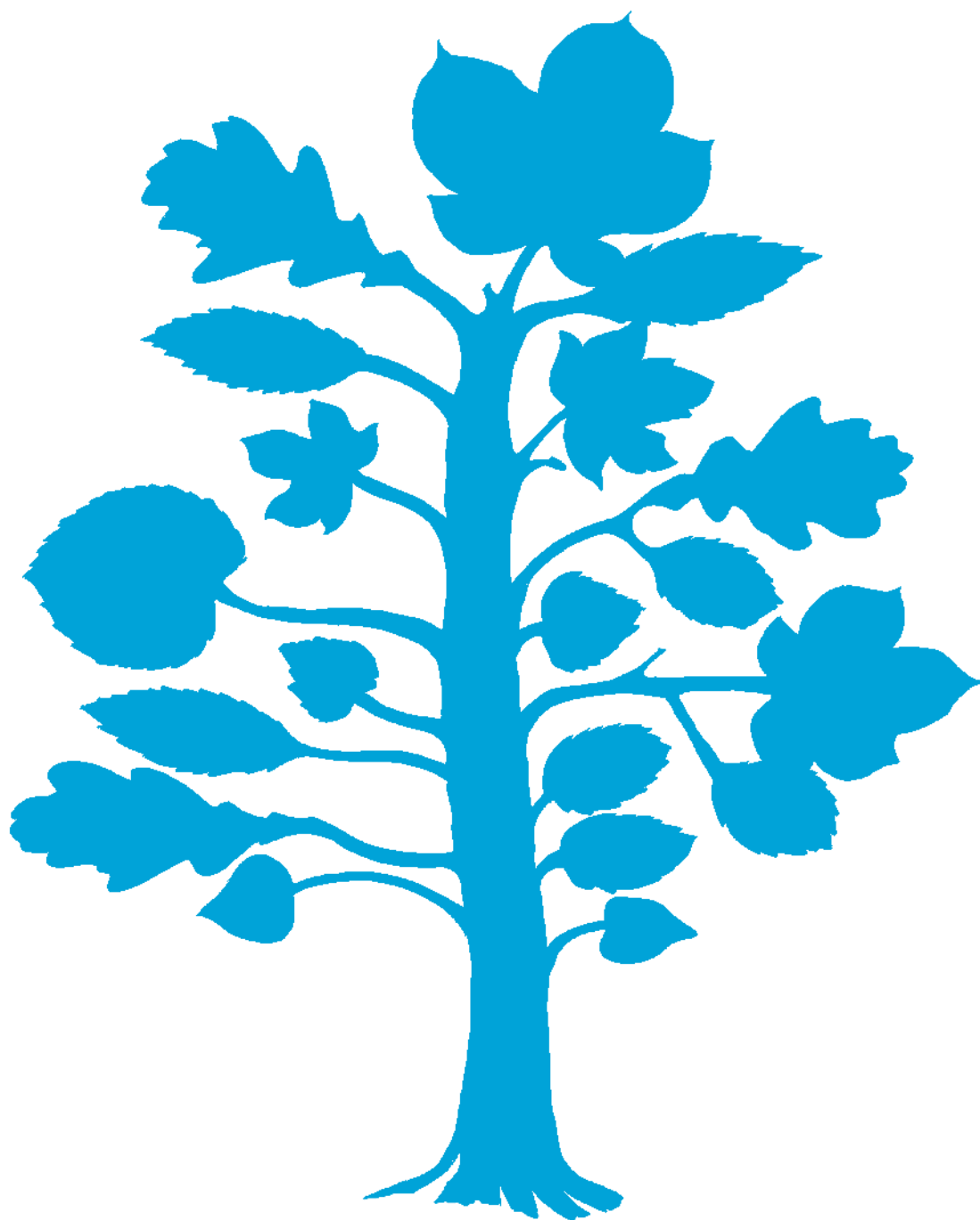

IN GESPREK OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Handreiking
voor cliëntenraden

IN GESPREK OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Handreiking
voor cliëntenraden

COLOFON

Auteurs: Lidia van der Klei, Lena Hillenga

Deze handreiking getiteld 'In gesprek over vrijheid en veiligheid' is evenals de daarbij behorende gesprekswijzers voor cliëntenraden een uitgave van LOC Zeggenschap in zorg. De handreiking en gesprekswijzers maken deel uit van het materiaal dat LOC voor cliëntenraden heeft vervaardigd in het kader van het project 'Zorg voor leven in vrijheid'.

LOC Zeggenschap in de Zorg is een netwerk van mensen die zich betrokken voelen bij en zich inzetten voor waarde-volle zorg. LOC vertegenwoordigt cliëntenraden in de geestelijke gezondheidszorg, maatschappelijke opvang, thuiszorg, verpleging & verzorging, verslavingszorg en welzijn. LOC is een landelijk project "Zorg voor leven in vrijheid gestart waarin voor de langdurige zorg wordt gewerkt aan dialoog over de thema's vrijheid en veiligheid.

Met dank aan diverse cliëntenraadsleden, speciale dank aan de centrale cliëntenraad van Zorggroep Apeldoorn en omstreken, Lucas Venema en Claire LaHeij Klijn.

EINDREDACTIE Pien Heuts

TEKST LOC Zeggenschap in zorg

ONTWIKKELING WERKVORMEN Boom van Vrijheid en Veiligheid Artemea; vragenset Artemea en LOC Zeggenschap in zorg; Dialooggesprek Perspectief en LOC Zeggenschap in zorg; Ansichtkaarten LOC Zeggenschap in zorg

VORMGEVING EN PRODUCTIE Zorgt Communicatie,
www.zorgtcommunicatie.nl

December 2015

INHOUD

1.	Waarom deze handreiking?	5
2.	Achtergrond	6
3.	In gesprek met cliënten en naasten	8
	• Inleiding	8
	• Rol cliëntenraad	8
	• Voorbereiding: stel vast wat u als cliëntenraad wilt bereiken	9
	• Verschillende werkvormen	9
4.	In gesprek met het management of de raad van bestuur	10
	• Inleiding	10
	• Voorbereiding: stel vast wat u wilt bereiken	10
	• Checklist voor achtergrondinformatie	10
	• Hoe kunt u het onderwerp levendig houden?	11
5.	Praktijkvoorbeelden en alternatieven leven in vrijheid en veiligheid	12

INHOUD

6.	Werkvormen die u als cliëntenraad kunt gebruiken	14
bijlage 1	Wensboom van Vrijheid en Veiligheid	15
bijlage 2	Foto's/ kaarten als symbolen voor vrijheid en veiligheid	18
bijlage 3	Filmpjes met herkenbare situaties en dilemma's rondom het thema, als inspiratie voor het gesprek	20
bijlage 4	Dialogogesprek	21
bijlage 5	Vragenset over vrijheid en veiligheid	23
bijlage 6	Checklist werkvormen	26
bijlage 7	Nieuwsbrief Zorggroep Apeldoorn en omstreken	27
7.	Nuttige informatie en websites	28

1

WAAROM DEZE HANDREIKING?

“Kwaliteit van leven is belangrijker dan TIJD.”
lid centrale cliëntenraad

Leven in vrijheid en veiligheid. Een groot onderwerp dat tegelijkertijd over dagelijkse situaties gaat. Een onderwerp dat voor iedereen belangrijk is. Hoe kunnen we zorgen dat leven in vrijheid en veiligheid dagelijkse praktijk wordt? En dat vrijheid en veiligheid vanzelfsprekend zijn in 'waarde-volle zorg' die mensen nodig hebben om een 'waarde-vol leven' te kunnen leiden.

Deze handreiking sluit aan bij de meest recente wet en regelgeving waarin vrijheidsbeperking wordt afgewezen, tenzij er sprake is van ernstig gevaar. Deze handreiking geeft u als cliëntenraad praktische handvatten om met cliënten, naasten en medewerkers in gesprek te gaan over vrijheid en veiligheid. De cliëntenraad kan een centrale rol vervullen door het onderwerp te bespreken met de mensen die zorg nodig hebben, naasten, management en bestuurder.

Bij vrijheidsbeperkende maatregelen kunt u denken aan dwangbehandeling, het gebruik van onrustbanden, het beperken van bewegingsvrijheid en allerlei huisregels. Maar ook het niet mogen telefoneren of ontvangen van bezoek is vrijheidsbeperkend. Het gevoel van vrijheid en veiligheid is heel persoonlijk. Het heeft te maken met de eigen waarden van mensen. Daarom is het belangrijk te onderzoeken wat cliënten nodig hebben om zich vrij en veilig te kunnen voelen. Om daar achter te komen kunt u bijvoorbeeld samen met het management een bijeenkomst over vrijheid en veiligheid organiseren. Cliënten, bewoners, naasten, verwanten, vrijwilligers en professionals kunnen dan met elkaar van gedachten wisselen over dit soms zo beladen en met gevoeligheden omgeven onderwerp.

“Er is verschil tussen vrijheidsgevoel en vrijheid.”
lid centrale cliëntenraad

In de afzonderlijke hoofdstukken van deze handreiking zijn verschillende mogelijkheden om met cliënten, naasten, management en bestuur in gesprek te gaan op een praktische manier uitgewerkt. Een checklist, verschillende werkvormen, een inventarisatie van beschikbare documentatie, waaronder filmpjes en andere achtergrondinformatie, zijn handige hulpmiddelen om 'leven in vrijheid en veiligheid' bespreekbaar te maken.

Voor de leesbaarheid van de handreiking wordt voor de zin "mensen die zorg nodig hebben" ook het woord cliënten of bewoners gebruikt.

In de zorg, zowel in zorgvoorzieningen als in de thuissituatie, is het gesprek over wat mensen nodig hebben om hun leven op een waardevolle manier te kunnen leiden, heel belangrijk. Wat is voor hen kwaliteit van leven? Hoe voorkom je dat mensen belemmerd worden in hun vrijheid, zonder dat zij of anderen schade ondervinden? Hoe voorkom je dat mensen in hun vrijheid worden beperkt, omdat begeleiders of mantelzorgers, binnen de gegeven situatie, geen andere mogelijkheden zien? Wat zijn de alternatieven? Hoe betrek je de wensen, behoeften en eigen regie van cliënten bij vrijheid en veiligheid?

“Voorkomen
vrijheidsbeperking
staat in principe los van
wetgeving = gewoon goed
hulpverlenerschap!”

Thijs Melchior, IGZ

(Quotes IGZ congres 2015)

Nadat de ernstig in zijn vrijheid beperkte Brandon van Ingen in 2011 veel publiciteit kreeg, drong de Tweede Kamer aan op maatregelen om deze excessen (Brandon was vastgeketend) te voorkomen. Het ministerie van VWS riep daarop een Denktank complexe zorg in het leven die aanbevelingen heeft gedaan voor het voorkomen van onvrijwillige zorg (vrijheidsbeperking). Op basis van die aanbevelingen is het Actieprogramma onvrijwillige zorg geformuleerd. In het kader van dit actieprogramma worden projecten uitgevoerd om zorgverleners, familie en zorginstellingen praktische handvatten te bieden waarmee dwang kan worden verminderd. Doel van het actieprogramma is om, vooruitlopend op nieuwe wetgeving, in de praktijk al te werken vanuit het principe 'Nee, tenzij' en om een bredere bewustwording op gang te brengen over de balans tussen vrijheid en veiligheid in de zorg.

Eén van de aanbevelingen in het Actieprogramma onvrijwillige zorg gaat over het toerusten van cliëntenraden, zodat zij beter in staat zijn het gesprek over vrijheid en veiligheid te voeren, over de dilemma's die dat met zich meebrengt én over het zoeken naar andere waarborgen voor veiligheid.

In 2013 nam de Tweede Kamer het Wetsvoorstel zorg en dwang aan. Hoewel behandeling door de Eerste Kamer op dit moment stilligt, komt er een moment dat u als cliëntenraad deze wet zult willen agenderen. De nieuwe wet heeft als uitgangspunt 'Nee, tenzij'. Dat wil zeggen dat vrijheidsbeperking (of 'onvrijwillige zorg' zoals het in deze wet heet) niet mag worden toegepast, tenzij ernstig nadeel ontstaat. Onvrijwillige zorg is echt de allerlaatste optie. De nieuwe wet biedt meer ruimte voor betrokkenheid en zeggenschap van cliënten en familieleden/ vertegenwoordigers middels procedures. Maar ook zo lang de nieuwe wetgeving nog niet van kracht is, is een belangrijke rol voor de cliëntenraad weggelegd.

“In 2000 vond 95%
zorgverleners
vrijheidsbeperking goede zorg.
In 2015 nog maar 5%”
Jan Hamers, Hoogleraar
zorg voor ouderen
(Quotes IGZ congres 2015)

Deze andere benadering -'Nee, tenzij'- zorgt ervoor dat er anders naar vrijheid en veiligheid wordt gekeken. Het terugdringen van vrijheidsbeperking onder dwang in de ouderenzorg en gehandicaptenzorg is een speerpunt van de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ). De Inspectie vindt dat vrijheidsbeperking van kwetsbare ouderen en mensen met een verstandelijke beperking de kwaliteit van hun leven ernstig aantast. De afgelopen jaren hield de inspectie intensief toezicht op het terugdringen van vrijheidsbeperking.

Voorbeelden van vrijheidsbeperking zijn

- fysieke vrijheidsbeperking (afzondering, Zweedse band, verpleegdeken, tafelblad);
- gedrag beïnvloedende medicatie;
- domotica (sensor, uitluistersysteem, camera, deurverklikker);
- individuele afspraken (afspraken over sociale contacten, afspraken over eten, drinken en roken, tijdsafspraken);
- groepsafspraken en huisregels (bepaalde ruimtes of kasten op slot, bedtijden, plasrondes).

3

IN GESPREK MET CLIËNTEN EN NAASTEN

Voor het goed functioneren van de cliëntenraad is het nodig om in contact te zijn en in gesprek te blijven met mensen die zorg nodig hebben en hun naasten. Op die manier weet de cliëntenraad wat er leeft en kan hij dit bespreekbaar maken met de manager en bestuurder.

Om zichtbaar te zijn voor mensen in de zorg heeft de centrale cliëntenraad van Zorggroep Apeldoorn en omstreken een nieuwsbrief gemaakt met nieuws over het project 'Leven in Vrijheid' dat samen met LOC is gerealiseerd (zie bijlage 7).

In deze handreiking bieden we ten aanzien van 'Leven in vrijheid en veiligheid' concrete tips en werkvormen die gericht zijn op bewustwording, (nieuwe) inzichten en versterking van mensen die zorg nodig hebben en hun naasten. Eén van de aanbevelingen in het Actieprogramma onvrijwillige zorg gaat over de verbetering van communicatie tussen cliënten, familieleden en zorgverleners. Ook in de op handen zijnde Wet zorg en dwang is een grotere rol weggelegd voor cliënten en hun naasten bij besluitvorming over vrijheidsbeperking.

Rol cliëntenraad

De cliëntenraad kan een stimulerende rol vervullen en bevorderen dat medewerkers, cliënten en naasten het gesprek over vrijheid en veiligheid makkelijker kunnen aangaan. Tegelijkertijd geeft een actieve rol op dit thema de cliëntenraad meer zicht op ervaringen, stand van zaken, vraagstukken en dilemma's die in de praktijk aan de orde zijn.

De stem van mensen die zorg ontvangen en hun naasten wordt steeds belangrijker – zeker ook als het om vrijheid en veiligheid gaat. Alle reden dus om dit thema op de agenda van de cliëntenraad te zetten. En samen na te denken over vragen als: wat is de visie vanuit cliëntenperspectief op vrijheid en veiligheid? Worden bij opname de juiste vragen gesteld zoals:

- Wat betekent vrijheid en veiligheid voor u?
- Welke gebruiken en routines zijn voor u belangrijk als het gaat om vrijheid en veiligheid?
- Zijn er andere oplossingen, mogelijkheden en alternatieven denkbaar?
- Wat hebt u nodig om vertrouwen te kunnen hebben in een nieuwe aanpak?
- Hoe kijkt de naaste aan tegen vrijheid en veiligheid?

Wat wilt u als cliëntenraad bereiken?

De cliëntenraad heeft verschillende mogelijkheden om het gesprek over vrijheid en veiligheid aan te gaan. Bepaal vooraf wat u wilt bereiken. Hieronder volgen enkele suggesties:

- **Raadpleging:** weten wat er leeft; indruk krijgen van de praktijk; verzamelen van ervaringen en meningen.
- **Zichtbaarheid:** zorg dat u als cliëntenraad kunt aansluiten bij de voorlichting over vrijheid en veiligheid zoals de komende Wet zorg en dwang (in samenwerking met de instelling want dit is primair de taak van de instelling).
- **Bewustwording:** ga in gesprek met cliënten, naasten en professionals. U kunt dan wensen, ervaringen en ideeën uitwisselen en bevorderen dat er meer aandacht is voor vrijheid en veiligheid vanuit ieders perspectief.

Voor deze gesprekken zijn verschillende varianten mogelijk:

- op huiskamerniveau
- gesprek met mensen die zorg nodig hebben
- gesprek met naasten
- gesprek met mensen die zorg nodig hebben en naasten
- voorlichtingsbijeenkomst op locatie- of concernniveau

Verschillende werkvormen

Er zijn werkvormen ontwikkeld die u, als cliëntenraad, kunt gebruiken om deze gesprekken te ondersteunen.

De werkvormen zijn:

1. Wensboom van Vrijheid en Veiligheid
2. Foto's/kaarten als symbolen voor vrijheid en veiligheid
3. Filmpjes met herkenbare situaties en dilemma's rondom het thema, als inspiratie voor het gesprek
4. Dialooggesprek
5. Vragenset over vrijheid en veiligheid
6. Checklist werkvormen

*E*en uitgebreide beschrijving van alle werkvormen is terug te vinden in paragraaf 6 'Werkvormen'.

4

IN GESPREK MET HET MANAGEMENT OF DE RAAD VAN BESTUUR

Wanneer u als cliëntenraad het onderwerp vrijheidsbeperking met het management of de raad van bestuur gaat bespreken, zijn verschillende invalshoeken mogelijk. In deze paragraaf een aantal aandachtspunten die van belang kunnen zijn.

Het is bijvoorbeeld goed er bij stil te staan dat beleid en procedures nooit los gezien kunnen worden van de visie van de organisatie op kwaliteit van leven en in het bijzonder vrijheidsbeperking. Is er een levende visie op de ondersteuning van mensen, en het voorkomen van onvrijwillige zorg? Wat vormt het uitgangspunt: de organisatie, met zijn structuur, regels en (on)mogelijkheden, of de persoon en het leven van de cliënt? Is er een cultuur waarbij mensen zich vrij voelen de dilemma's en zorgen rondom veiligheid en bescherming aan de orde te stellen?

Naast de concrete en toetsbare informatie is het belangrijk om ook en vooral aandacht te hebben en te vragen voor onderliggende zaken als visie en cultuur.

De voorbereiding op het gesprek

En goed gesprek begint met een goede voorbereiding. Begin ter voorbereiding vast te stellen wat het doel is van het gesprek? Wat wilt u als cliëntenraad bereiken met dit gesprek? Heeft de manager/bestuurder u uitgenodigd en is duidelijk of en welke inbreng van u wordt verwacht? Gaat het om meedenken, gaat het om een advies? Wordt u gevraagd als spreekbuis van/voor cliënten? Hoe wilt u het thema leven en vrijheid bespreekbaar maken en verder onder de aandacht brengen in het overleg? U kunt zelf het initiatief nemen dit thema te agenderen.

Checklist voor feitelijke (achtergrond)informatie

In deze paragraaf een aantal tips hoe u het gesprek over leven in vrijheid en veiligheid blijvend op de agenda kunt houden. Met behulp van de checklist op wettelijke verantwoording en beleid kunt u de noodzakelijke informatie verzamelen. Vooruitlopend op het gesprek met het management of de raad van bestuur is het belangrijk te onderzoeken of in de organisatie aandacht is voor leven in vrijheid. Zijn cliënten, naasten, medewerkers en management betrokken bij deze visieontwikkeling? Hoe krijgt het beleid in de praktijk vorm en wordt dit getoetst?

Checklist

Onderstaande checklist is handig om het thema vrijheid en veiligheid met zowel wettelijke als beleidsmatige informatie te ondersteunen.

- Zijn er cijfers bekend over vrijheidsbeperkende maatregelen en hoe zien deze maatregelen er uit?
- Wat zegt het meest recente inspectierapport (IGZ) over vrijheid en vrijheidsbeperking?
- Wat zegt de rapportage van de klachtencommissie en het jaarverslag BOPZ?
- Geven incidentmeldingen (MIC en MIM rapportages) aanleiding tot nader onderzoek op het gebied van vrijheid en veiligheid?
- Wat heeft de organisatie verbeterd naar aanleiding van bovengenoemde? Hoe en met wie wordt dat geëvalueerd?
- Is er een risico-inventarisatie gemaakt? Welke factoren belemmeren de eigen regie en de vrijheid van cliënten of kunnen hem of haar schade toebrengen?
- Is in zijn algemeenheid de benodigde deskundigheid beschikbaar en wordt actief beleid gevoerd om onvrijwillige zorg te voorkomen?
- Is er scholingsbeleid van medewerkers op het gebied van vrijheid en veiligheid en hoe ziet dat er uit?
- Beschikken cliënten en hun naasten over voldoende actuele informatie? Zijn ze op de hoogte van hun rol en inbreng als het gaat om vrijheidsbeperkende maatregelen?

Hoe kunt u het onderwerp levend houden?

- Zet één maal per jaar het thema vrijheid en veiligheid op de agenda van de overlegvergadering.
- Laat u informeren door deskundigen, zoals de kwaliteitsfunctionaris, tijdens een overleg van de raad.
- Zet het thema leven in vrijheid op de actielijst van de cliëntenraad. Op deze wijze is er altijd aandacht voor.
- Neem bij alle onderwerpen die besproken worden de betekenis voor leven in vrijheid mee.
- Organiseer op locatieniveau een bijeenkomst voor mensen die gebruik maken van de zorg, hun naasten en medewerkers.
- Als cliëntenraad kunt u deelnemen aan een werkgroep die zich bezighoudt met vrijheid en veiligheid. Als er nog geen werkgroep is zou u als cliëntenraad kunnen adviseren dat deze er komt.

Soms bestaan alternatieven voor vrijheidsbeperking uit simpele ideeën of dingen die je overal kunt kopen. Soms gaat het meer over de bejegening en het tegevoel komen aan de voorkeuren en wensen van een cliënt. Soms gaat het om iets heel simpels waar je maar net op moet komen. En soms moeten verschillende producten gecombineerd worden om een goed alternatief te vormen.

We zetten enkele alternatieven en voorbeelden op een rijtje:

- **Een andere bejegening/benadering**

Mijnheer Barten gaat 's nachts voortdurend uit bed en loopt dan graag rond. Om dit te voorkomen krijgt mijnheer een onrustband om. Hij begrijpt dit niet, wordt boos en schopt tegen de beddekken aan.

Omdat de situatie voor zowel mijnheer Barten als voor de medewerkers onplezierig is, krijgt de familie een uitnodiging voor een gesprek. Tijdens dit gesprek leggen de zorgmedewerkers uit waarom zij gebruikmaken van een onrustband. Vervolgens passeren allerlei andere mogelijkheden de revue. Met als uiterste maatregel: overplaatsing naar een 'gesloten' afdeling.

Pas aan het einde van het gesprek, als de familie wordt gevraagd naar de mogelijke reden van de onrust die meneer Barten 's nachts voelt, valt alles op zijn plaats. Hij blijkt tijdens zijn werkzame leven altijd een café gerund te hebben en een levensritme ontwikkeld dat daar bij past. Vanaf dat moment werd rekening gehouden met zijn ingesleten bioritme. Dat is ook beschreven in zijn zorgleefplan, zodat deze belangrijke informatie voor de zorgverleners bekend is. Meneer Bartens is van de Zweedse band bevrijd.

- **Aanpassingen in de omgeving**

Simpele aanpassingen in de omgeving kunnen (het gevoel van) veiligheid en zelfstandigheid bevorderen. Voldoende licht, gebruik van geuren en een duidelijke bewegwijzering waarbij ook gebruik van afbeeldingen kan worden gemaakt, zijn eenvoudige ingrepen. Ook kleuren zijn belangrijk. Omdat bij ouderen kleuren gedempter overkomen en onderling soms moeilijker te onderscheiden zijn, is het goed te werken met kleuren die contrasteren. Witte borden op een donker tafelkleed is een eenvoudig voorbeeld. Door hier gebruik van te maken kan een cliënt vaak langer zelfstandig eten. Mensen voelen zich zekerder en weten wat ze moeten doen en hoe te handelen.

- Alternatieven voor vrijheidsbeperkende maatregelen
In plaats van gebruik te maken van bedhekken of een onrustband kan er ook een laag-laagbed, opsta-bed of een bedbox worden ingezet.
- Technologische hulpmiddelen
Domotica zoals een uitluistersysteem, sensoren, camera of belmat kunnen een oplossing zijn om cliënten te volgen zonder hen direct in hun vrijheid te beperken. Of in gevaar te brengen. Steeds vaker wordt bijvoorbeeld gebruik gemaakt van sensoren die met licht op beweging reageren. Wat de veiligheid en dus de (bewegings)vrijheid ten goede komt.
- Activiteiten of middelen die onrust verminderen
Snoezelen, ballendekens, zwaartedekens en zwaarteknuffels zijn mooie voorbeelden die rust kunnen brengen.
Voorbeeld: Een mevrouw is erg onrustig en heeft uit veiligheid een tafelblad op haar stoel. Nu ze een knuffel in haar handen heeft is ze veel minder druk. Het tafelblad op haar stoel is niet meer nodig.

Er komen steeds nieuwe alternatieven beschikbaar, zoals een rolstoel die automatisch remt bij het opstaan en weer rijdt als de eigenaar gaat zitten. Kenniscentrum Vilans heeft tachtig alternatieven voor vrijheidsbeperking in de zorg verzameld. Op de www.vilans.nl is de alternatievenbundel en hulpmiddelenwijzer te downloaden.

6

WERKVORMEN VOOR CLIËNTENRADEN

Werkvormen

Er zijn werkvormen ontwikkeld die u, als cliëntenraad, kunt gebruiken om deze gesprekken te ondersteunen.

De werkvormen zijn:

- Wensboom van Vrijheid en Veiligheid
- Foto's en/of kaarten
- Films
- Dialooggesprek
- Vragenset over vrijheid en veiligheid
- Checklist werkvormen
- Nieuwsbrief Zorggroep Apeldoorn en omstreken

WENSBOOM VAN VRIJHEID EN VEILIGHEID

WANNEER VOELT
DE BEWONER ZICH
VRIJ?

WANNEER VOELT
DE BEWONER ZICH
VEILIG?

Wat gaf u vroeger
een gevoel van
vrijheid?

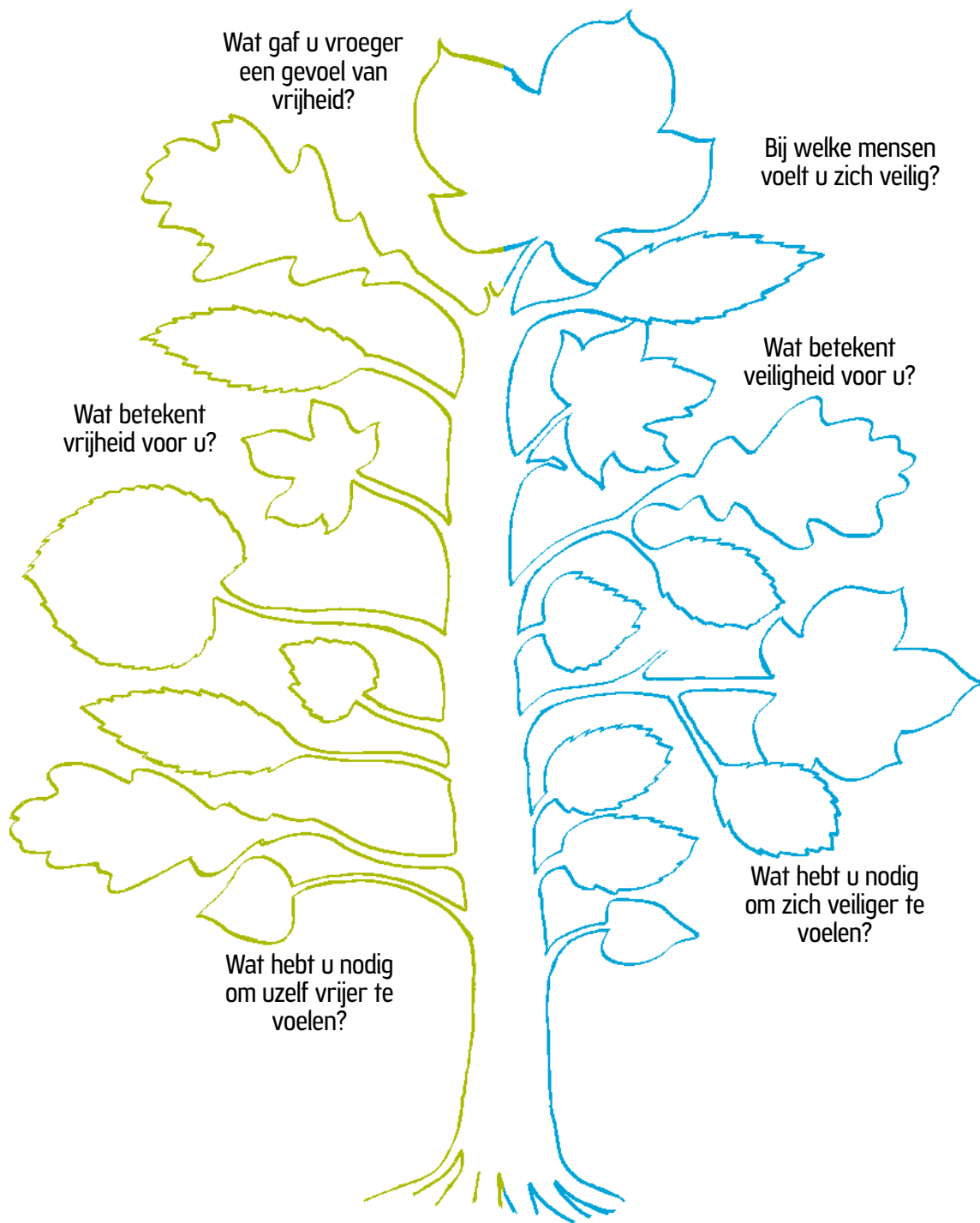
Bij welke mensen
voelt u zich veilig?

Wat betekent
vrijheid voor u?

Wat betekent
veiligheid voor u?

Wat hebt u nodig
om uzelf vrijer te
voelen?

Wat hebt u nodig
om zich veiliger te
voelen?

WENSBOOM VAN VRIJHEID EN VEILIGHEID

Doelgroep

Clënten en naasten
Medewerkers
Deze activiteit is geschikt voor 5 tot 20 deelnemers.

Tijdsduur

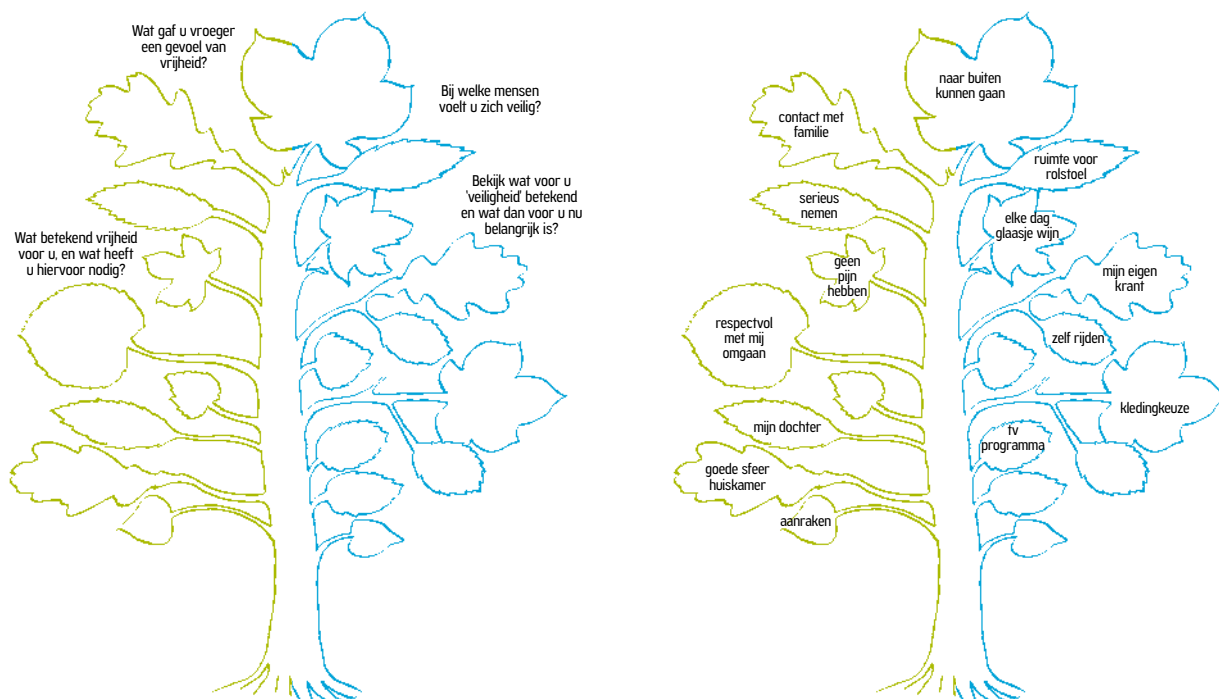
Ongeveer 1 uur

Hoe gebruikt u dit?

U kunt als cliëntenraad in gesprek gaan met bewoners, familie over veiligheid en vrijheid door gebruik te maken van de Wensboom van Vrijheid en Veiligheid. U kunt ook vragen aan medewerkers of ze aanwezig willen zijn. U kunt dit ook samen organiseren met het management. De Wensboom van Vrijheid en Veiligheid is een wensboom met open ruimtes in de bladeren. In de bladeren worden wensen opgenomen ten aanzien van vrijheid en veiligheid.

Het is belangrijk dat u dit doet in een rustige omgeving waar weinig afleiding is.

Hang vooraf de wensboom goed zichtbaar op of teken deze op een flip-over. Leg het doel van het gesprek uit. Voer een open gesprek over vrijheid en/of veiligheid. Laat de deelnemers vertellen over hun opvattingen.

Hulpvragen

- Start met het vragen naar voorbeelden van vrijheid en veiligheid op deze afdeling.
- Stimuleer het aandragen van andere voorbeelden die afwijkend zijn. Hoe meer verschillende ervaringen, hoe beter het beeld!
- Onderzoek samen wat de essentie van vrijheid en veiligheid is.
- Maak bij groepsgesprekken met familieleden onderscheid in wat men voor zichzelf belangrijk vindt en wat men voor bewoners/cliënten belangrijk vindt.
- Vraag naar eigen betrokkenheid bij realisatie wensen. Kunnen mensen iets bijdragen?

U kunt op een tweede flip-over enkele startvragen zetten. Zoals:

- Wat vindt u hier prettig, als het gaat om veiligheid?
- Wat geeft u/uw familielid een gevoel van vrijheid?
- Maak gebruik van spontane invallen en stimuleer het gesprek.
- Als de wensboom gevuld wordt, vraag dan naar relaties van het ene veld (blaadje) naar het andere.

Materiaal

- Afbeelding Boom van Vrijheid en Veiligheid
- Flip-over
- Stiften

ANSICHTKAARTEN ALS SYMBOOL VAN VRIJHEID EN VEILIGHEID

Doelgroep

Cliënten en naasten
Medewerkers
Deze activiteit is geschikt voor 5 tot 20 deelnemers.

Tijdsduur

Ongeveer 30 tot 90 minuten

Hoe gebruikt u dit?

Toon twintig kaarten aan de deelnemers. Vraag de deelnemers om deze te bekijken en één kaart te kiezen die goede zorg voor hen symboliseert. Bespreek de gekozen kaarten in de hele groep. Noteer de antwoorden met sleutelwoorden op een flip-over, whiteboard of krijtbord. Vraag de groep na afloop van de bespreking welke vijf steekwoorden/ideeën uit de lijst het beste tot uitdrukking brengen wat vrijheid en veiligheid voor een ieder betekent. Markeer deze woorden/ideeën.

Toon twee kaarten aan de deelnemers. Vraag de deelnemers om deze te bekijken en om te bespreken of deze kaarten vrijheid en veiligheid voor hen symboliseren. Bespreek de gekozen kaarten in de hele groep. Noteer de antwoorden met sleutelwoorden op een flip-over, whiteboard of krijtbord.

Vraag de groep na afloop van de bespreking welke vijf steekwoorden/ideeën uit de lijst het beste tot uitdrukking brengen wat leven in vrijheid voor een ieder betekent. Markeer deze woorden/ideeën.

Hulpvragen

Materialiaal

- Ansichtkaarten
- Laptop en beamer
- Internet
- Boxen/geluid
- Flip-over/whiteboard
- Stiften

U kunt de volgende hulpvragen gebruiken:

- Waarom hebt u deze kaart gekozen?
- Waarom symboliseert deze kaart voor u vrijheid en veiligheid?
- Wat verstaat u onder vrijheid en veiligheid?
- Welke kaart symboliseert slechte zorg voor u?
- Wat verstaat u onder slechte zorg?
- Hoe kan vrijheid en veiligheid volgens u worden verleend?

Voorbeeld

Reactie lid centrale cliëntenraad:

“Ik heb deze kaart gekozen omdat deze bladeren voor mij staan voor volkomen vrij zijn; geen mens kan sturing geven aan groei, ontwikkeling en sterven.”

FILM TER INLEIDING OP HET THEMA

Doelgroep

Van toepassing op alle doelgroepen
Deze activiteit is geschikt voor 5 tot 20 deelnemers

Tijdsduur

Ongeveer 30 tot 90 minuten, afhankelijk van de grootte van de groep en de lengte van de film.

Hoe gebruikt u dit?

Laat een korte film zien.
Houd na afloop een korte bespreking en maak daarbij gebruik van één of twee hulpvragen. Noteer de antwoorden in een paar steekwoorden op een flip-over of whiteboard. Vraag de groep na afloop van de bespreking welke vijf steekwoorden of ideeën uit de lijst het beste tot uitdrukking brengen wat kwaliteitsvolle zorg voor hen betekent. Markeer deze woorden/ideeën.

Hulpvragen

U kunt de volgende hulpvragen voor de bespreking gebruiken:

- Wat vond u van de film? Hoe voelt u zich?
- Zag u herkenbare situaties in de film?
- Noemt u dit goede of slechte zorg?
- Hoe belicht deze film volgens u leven in vrijheid?
- Wat verstaat u onder leven in vrijheid?
- Wat verstaat u onder slechte zorg?
- Hoe kan leven in vrijheid volgens u worden verleend?

Materiaal

- Film op usbstick
- Laptop en beamer
- Internet
- Boxen/geluid
- Flip-over/whiteboard
- Stiften

DIALOOGGESPREK: ALLE BETROKKENEN AAN TAFEL

Doelgroep

Cliënten, naasten, vrijwilligers, professionals, managers.
Het heeft de voorkeur de verschillende doelgroepen met elkaar in gesprek te laten gaan over een thema.
Deze activiteit is geschikt voor 5 tot 15 deelnemers.

Tijdsduur

Ongeveer 90 minuten.

Hoe doet u dit?

- U heeft als thema veiligheid en vrijheid gekozen
- Er is een gespreksleider die getraind is om dialooggesprekken te begeleiden. Enkele gewenste capaciteiten van de begeleider van een dialooggesprek zijn:
 - Zich vrij en onafhankelijk opstellen
 - Luisteren zonder (voor)oordelen en met belangstelling
 - Respectvol kunnen omgaan met verschillen, obstakels en weerstanden
 - Het kunnen creëren van 'vrije ruimte'
 - De inhoud van het gesprek kunnen laten bij de deelnemers; de begeleider faciliteert het proces en gesprek
 - De begeleider kan het gesprek verdiepen en deelnemers activeren in het zelf denken, interactief bespreken en komen tot gezamenlijk perspectief
 - Delen en uitwisselen met elkaar van gedachten, beleving en wensen
 - De gespreksbegeleider zorgt er voor dat het dialooggesprek geen plek wordt om klachten te bespreken, maar juist een opstap vormt tot verbeteringen en er mogelijk zelf in actie mee gaan
 - Iedereen aan het woord laten.
- U spreekt met elkaar over wat vrijheid en veiligheid betekend. Wat gaat goed en wat zijn aandachtspunten.
- U formuleert met elkaar punten waar u aan wilt gaan werken. U spreekt ook af wie hier samen aan gaan werken.
- Er wordt een verslag op hoofdlijnen (geaccordeerd door deelnemers dialooggesprek) gemaakt. Hierin worden de punten waar u met elkaar aan gaat werken vastgelegd. Het verslag is anoniem zodat mensen zich vrij kunnen voelen om open met elkaar in gesprek te gaan.

U BENT AAN ZET!

In het project Ouderen aan zet is het dialooggesprek ontwikkeld. Het project werd door Perspectief en LOC uitgevoerd van 2011 tot eind 2013.

Materiaal

- Flip-over/whiteboard
- Stiften

Voorbeeld

“Zo ook het voorbeeld van een mevrouw die gescheiden woont van haar man, omdat ze veel zorg nodig heeft. Eens in de zoveel weken neemt haar man haar voor het weekend mee naar huis. Juist in die weekenden komen alle familieleden en vrienden over de vloer. Zij ervaren, zo blijkt bij navraag, een enorme drempel om in de woonvoorziening op bezoek te komen. Erg belastend voor de man die in het weekend naast zijn zieke vrouw ook voor de vele visite moet zorgen. En ook niet leuk voor zijn vrouw, want doordeweeks krijgt ze heel weinig bezoek. Tijdens het dialooggesprek wordt een housewarmingparty voor vrienden en familie geopperd. Maar dan wel vanuit de bewoner, die kan bijvoorbeeld een rondleiding geven. Zo kan iedereen ervaren hoe het is om langs te komen in de woonvoorziening en is men over de eerste drempel heen.”

MET DE CLIËNTENRAAD IN GESPREK OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Doelgroep

Cliënten en naasten
Deze activiteit is geschikt voor 5 tot 10 deelnemers.

Tijdsduur

Ongeveer 90 minuten.

Hoe kunt u als cliëntenraad deze vragenset gebruiken ?

De vragenset bevat kaarten met vragen die helpen om met cliënten en hun naasten in gesprek te gaan over vrijheid en veiligheid. Het helpt mee om een mening te vormen en uit te wisselen wat belangrijk is. Iedere deelnemer kan een kaartje met een vraag trekken. Deze vraag wordt beantwoord en zo mogelijk wordt er een voorbeeld genoemd. U bespreekt aan het eind met elkaar wat de deelnemer zelf kan doen, wat de cliëntenraad kan doen. U kunt daarbij gebruik maken van een post-it zodat de deelnemers zelf aan kunnen geven wat ze kunnen doen en wat ze verwachten van de cliëntenraad. Of u schrijft de uitkomsten op een flip-over/whiteboard. U zou als cliëntenraad de vragenset ook kunnen gebruiken voor individuele gesprekken. Op deze wijze kunt u achterhalen wat er bij de cliënten en naasten leeft als het om vrijheid en veiligheid gaat. Door het gebruik van de vragenset vinden cliënten en naasten het vaak makkelijker om te vertellen wat hun ervaringen en wensen zijn. Aan de hand van de antwoorden kunt u in gesprek gaan met de manager en bestuurder.

Materiaal

- Kaarten met vragen
- Flip-over/whiteboard
- Stiften/pennen
- Post-it

VRAGENSET VOOR CLIENTENRADEN

Vindt u vrijheid belangrijk?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Waarom is vrijheid belangrijk voor u?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Wat is voor u belangrijk als het gaat om vrijheid en veiligheid?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Wat verstaat u onder leven in vrijheid?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Wat is veiligheid voor u?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Waar voelt u zich het meest veilig?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Weet u aan wie u vragen kunt stellen over vrijheid en veiligheid?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Waar voelt u zich onveilig?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Is het duidelijk voor u welke alternatieven er zijn?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Krijgt u voldoende voorlichting over vrijheid en veiligheid?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Zijn er gesprekken met de mantelzorger?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Heeft u een contactpersoon?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Wat kan er anders op het gebied van veiligheid en vrijheid?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Heeft u tips voor de cliëntenraad?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Wat kan de cliëntenraad volgens u doen?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Vindt u een huiskamergesprek belangrijk?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Zou u vaker met de cliëntenraad willen praten?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

Vindt u een familiebijeenkomst belangrijk?

IN GESPREK MET DE CLIËNTENRAAD OVER VRIJHEID EN VEILIGHEID

CHECKLIST WERKVORMEN

Wensboom van Vrijheid en Veiligheid

- Afbeelding Wensboom van Veiligheid en Vrijheid
- Flip-over
- Stiften

Ansichtkaarten als symbool van vrijheid en veiligheid

- Ansichtkaarten, 2 per persoon
- Flip-over/whiteboard
- Stiften

Film ter inleiding op het thema zorg voor leven in vrijheid

- Film via you tube of op usb-stick
- Laptop en beamer
- Internet
- Boxen/geluid
- Flip-over/whiteboard
- Stiften

Voorbereiden en voeren dialooggesprek

- Kaarten waarop vragen staan om met cliënten en hun naasten in gesprek te gaan
- Deskundige (onafhankelijke) gespreksleider

Vragenset vrijheid en veiligheid:

- Kaarten met vragen
- Flip-over/whiteboard
- Stiften/pennen
- Post-it

De volledige nieuwsbrief is terug te vinden op website van www.loc.nl

UITGAVE ZOMER 2015

zorggroep Apeldoorn en omstreken

Cliëntenraad Bulletin

Nooit saai...altijd werk aan de winkel!

De centrale Cliëntenraad
De eerste helft van 2015 ligt alweer achter ons. De CCR heeft zich met verschillende onderwerpen beziggehouden variërend van de begroting tot de adviesaanvragen o.a. voor mantelzorg- en vrijwilligersbeleid, visie Psycho Geriatrie kleinschalig wonen.

Samen met het LOC zijn we gestart met het project "Leven in Vrijheid", waarbij de vraag centraal staat door welke maatregelen de vrijheid van cliënten in verpleeghuizen wordt beperkt. Zijn alle maatregelen echt noodzakelijk en hoe gaan we ermee om? Op 18 mei was er een extra vergadering met de Raad van Toezicht, we hebben gesproken over de wederzijdse doelstellingen, welke raakvlakken zijn er en hoe kunnen we waar nodig en mogelijk elkaar aanvullen en versterken. Het was een zinvolle en goede bijeenkomst. Onlangs is het afgeronde

Cliënt Tevredenheids Onderzoek besproken. Elke lokale raad gaat met de uitkomsten van de eigen locatie aan de slag en verbindt hieraan aandachtspunten. Naast dit 2 jaarlijkse externe onderzoek heeft de Zorggroep haar eigen interne meting; de Real Time Meting. Cliëntenraden kunnen hier ook gebruik van maken om hun achterban te raadplegen. Een prachtig instrument om snel een actueel beeld te krijgen en een vinger aan de pols te houden. De CCR en de lokale raden houden een zomerreces. In september beginnen de vergaderingen weer.

7

ACHTERGRONDINFORMATIE EN NUTTIGE WEBSITES

De Alternatievenbundel van Vilans biedt 80 alternatieven voor vrijheidsbeperking
(<http://www.vilans.nl/Publicatie-Alternatievenbundel-Vilans.html>)

Hulpmiddelenwijzer Vilans; Hier vindt u succesvolle alternatieven voor vrijheidsbeperkende maatregelen.
(<http://www.hulpmiddelenwijzer.nl/keuzehulpen?tid=381374>)

Kamerbrief en Actieprogramma onvrijwillige zorg (<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2013/05/17/kamerbrief-over-actieprogramma-onvrijwillige-zorg>)

Samenvatting Wetsvoorstel zorg en dwang (<http://www.kennispleingehandicaptensector.nl/gehandicaptenzorg/Vrijheidsbeperking-factsheet-zorg-en-dwang-VGN>)

Vilans, thema vrijheidsbeperking (<http://www.vilans.nl/thema-vrijheidsbeperking.html>)

Kennisplein gehandicaptensector over vrijheidsbeperking (<http://www.kennispleingehandicaptensector.nl/gehandicaptenzorg/Gehandicaptenzorg-Themaoverzicht.html>)

Publicatie Vilans: In voor beter, leven in vrijheid (<http://www.vilans.nl/publicatie-in-voor-beter-leven-in-vrijheid.html> en <http://www.vilans.nl/docs/vilans/publicaties/in-voor-beter-leven-in-vrijheid.pdf>)

VGN: Meepraten over beperking van je vrijheid (<http://www.kennispleingehandicaptensector.nl/gehandicaptenzorg/Vrijheidsbeperking-Meepraten-over-beperking-van-je-vrijheid>)

Filmpjes (<http://www.vilans.nl/kennis-en-informatie-publicaties-film-gehandicaptenzorg-ouderenzorg-vrijheidsbeperking.html>)

Handreiking Contact met de achterban, uitgave VraagRaak (<http://www.kansplus.nl/vraagraak>)

Op het sociaal platform van LOC Zeggenschap in zorg (www.loc.nl) is informatie te vinden over leven in vrijheid. de zorg. Utrecht: Vilans, 2013
